

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ПРАЦІ

Анотація. У статті узагальнено міжнародний досвід регулювання зайнятості населення. У зв'язку з тимщо один з пріоритетів України — курс на євроінтеграцію, досліджено методи та інструменти політики зайнятості деяких європейських країн. Визначено пріоритетні напрями регулювання ринку праці в Україні.

Ключові слова: регулювання зайнятості, безробіття, ринок праці, перенавчання, створення робочих місць.

МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОПЫТ РЕГУЛИРОВАНИЯ РЫНКА ТРУДА

Аннотация. В статье обобщен международный опыт регулирования занятости населения. В связи с тем, что один из приоритетов Украины — курс на евроинтеграцию, исследованы методы и инструменты политики занятости некоторых европейских государств. Определены приоритетные направления регулирования рынка труда в Украине.

Ключевые слова: регулирования занятости, безработица, рынок труда, переобучение, создание рабочих мест.

INTERNATIONAL EXPERIENCE OF LABOUR MARKET REGULATION

Abstract. This paper summarizes the international experience of adjusting employment. Due to the fact that one of the priorities of Ukraine is European integration, we investigate the methods and tools of employment policy in some European countries. The priority areas of labor market regulation in Ukraine are identified.

Keywords: regulation of employment, unemployment, labor market, relearning, job creation.

Вступ. Підвищення рівня зайнятості населення, покращення її якісних характеристик є важливою передумовою економічного розвитку країни. У зв'язку з цим економічно розвинуті країни відносять проблеми зайнятості до тих, вирішення яких впливає на забезпечення соціально-економічної стабільності суспільства. Європейська орієнтація України суттєво актуалізує питання вдосконалення системи регулювання вітчизняного ринку праці. Визначення напрямів вдосконалення системи регулювання зайнятості потребує поглибленого вивчення досвіду інших країн. Вагомий внесок у вирішення проблем, пов'язаних із дослідженням ринку праці, зробили А. Котляр [1], П. Аючатова, А. Бояркін, Н. Володіна [2], І. Петрова [4], В. Літинська [5] та інші.

Постановка завдання. Мета нашого дослідження полягає у вивченні основних методів регулювання міжнародного ринку праці, інструментів регулювання зайнятості деяких європейських країн і рекомендацій з удосконалення політики зайнятості на вітчизняному ринку праці.

Результати. В цілому у світі можна виділити п'ять домінуючих моделей регулювання зайнятості: американська, шведська, японська, німецька та англійська.

Американська модель регулювання зайнятості включає три складові: державні підприємства, пов'язані з наймом робочої сили; фінансово-кредитна політика, за допомогою якої відбувається регулювання попиту на робочу силу, і безпосереднє регулювання зайнятості за допомогою штатної системи законодавства. Регулюючими важелями є здійснення широкомасштабних заходів зі створення нових додаткових робочих місць; заходів з перерозподілу трудових навантажень; заходів зі збереження робочих місць, зокрема націоналізація підприємств з цією ж метою [1].

Від 2009 р. у США діє програма «План американського відновлення та реінвестування», призначена для того, щоб у короткостроковій перспективі сприяти боротьбі з безробіттям, а у довгостроковій — забезпечити тривале економічне зростання. План полягає в комбінації двох методів: скорочення податків і вкладення масштабних бюджетних інвестицій в економіку. Загальна вартість цього проекту становить 800—900 млрд дол. США. Завдяки цій програмі 380 тис. осіб пройшли перепідготовку.

У програмі запропоновано знизити податковий тягар на малий бізнес, а саме: на рік звільнити підприємців від сплати податку на дохід від приросту капіталу, а також гарантувати їм доступ до кредитів. Зокрема, підприємства малого бізнесу можуть списувати з бази опода-

ткування до 250 тис. дол., витрачених як інвестиції. Прийнята програма передбачає скорочення податків для приватних осіб (індивідуальний платник податків може заощадити до 600 дол.). Крім того, запропоновано підвищити ліміти кредитів для малого бізнесу від 2 до 5 млн дол. [2, с. 19].

Основою сучасної політики зайнятості у Швеції є не сприяння працевлаштуванню і виплата допомоги з безробіття, а попередження виникнення безробіття. Шведська модель орієнтована на розвиток підприємництва і має свою специфіку, суть якої — орієнтація на групи зі слабкою позицією на ринку праці. Варто зазначити, що серед розвинутих країн служба зайнятості Швеції — Національна рада з питань ринку праці, відрізняється високою контактністю та взаємодією з ринком робочої сили.

Японська модель регулювання зайнятості передбачає особливу політику використання робочої сили — систему довічного найму. Керівництво кожної японської фірми вимогливо ставиться до відбору, прийому, навчання і виховання кадрів фахівців і керівників.

Щодо Німеччини, то держава вживає відповідні заходи зі збереження робочих місць, надаючи пільги підприємствам, які утримуються від масових звільнень працівників. У Німеччині функції працевлаштування у службі зайнятості здійснюються відповідно до класифікації професій з урахуванням особливостей місцевих ринків робочої сили.

Для англійської моделі зайнятості характерна державна активність в її стимулюванні. Законодавча система в Великобританії дає можливість місцевим владним органам самостійно заохочувати підприємницьку ініціативу. Акцентується увага і на системі професійної підготовки, перенавчанні і працевлаштуванні, вдосконаленні системи соціального забезпечення [1].

Для підтвердження ефективності реалізації зазначених моделей вважаємо за доцільне розглянути показник продуктивності праці цих країн.

Так, за даними Міжнародного валютного фонду, у 2013 р. за показником ВВП на душу населення серед 184 країн світу Швеція посіла 7 місце, США — 9, Німеччина — 18, Японія — 23 і Великобританія — 24 місце. Для порівняння Україна опинилася на 111 місці (табл. 1) [3].

Таблиця 1

ПРОДУКТИВНІСТЬ ПРАЦІ У ВИБРАНИХ КРАЇНАХ СВІТУ У 2013 Р.

Країна	ВВП на душу населення за валютним курсом, дол. США
Швеція	57 297
США	52 839
Німеччина	43 952
Японія	39 321
Великобританія	39 049
Україна	3862

На сьогодні можна стверджувати, що один з пріоритетів України — курс на євроінтеграцію. Це створює серйозні виклики для українського ринку праці і змушує проводити активні заходи з регулювання зайнятості відповідно до міжнародних стандартів. У зв'язку з цим доцільно розглянути, які методи політики зайнятості використовують деякі європейські країни. Важливим здобутком країн Євросоюзу є європейська стратегія зайнятості, складовими якої є створення робочих місць, якість роботи, продуктивність праці, гідна оплата праці, соціальна безпека, професійні та соціальні навички, панєвропейська рухливість для всіх. Кожний із цих напрямів має специфіку у кожній країні.

Досить важлива роль належить саме політиці створення нових робочих місць. Інструментами цієї політики у країнах Європейського Союзу є гранти, повне чи часткове зменшення видатків на навчання (перенавчання) працівників, безкоштовна допомога в пошуку потрібного персоналу та інші пільги з боку як структурних фондів ЄС, так і місцевих органів влади.

Зокрема, в Угорщині для створення нових робочих місць не передбачено мінімального обсягу інвестицій. Податкова пільга надається в розмірі 80 %, якщо штат працівників збільшено на 300 осіб у Будапешті і в Західній Угорщині, або на 150 осіб — в регіонах з низьким рівнем розвитку, і лише на 20 осіб — в 48 найменш розвинутих районах. Крім того, 20 % нових працевлаштованих працівників повинні бути випускниками поточного року. Ці дві зазначені умови повинні виконуватися компанією протягом п'ятирічного періоду, починаючи з третього податкового року після року, в якому вперше було використано зменшення у сплаті

податку розвитку. Субсидії на навчання надаються у формі готівкових коштів незалежно від інтенсивності максимальних субсидій. Рівень субсидій залежить від розмірів компанії, місцезнаходження інвестиційного проекту і характеру навчання. Субсидія може досягати від 25 до 90 % від витрат на навчання [4].

У Чехії безповоротні кредити для створення нових робочих місць у найдепресивніших районах можуть сягати 50 тис. чеських крон (2 тис. євро) на працівника і/або 35 % вартості підготовки і перепідготовки фахівців. На навчання 10—50% загальної суми витрат може бути компенсовано державними субсидіями залежно від рівня безробіття в районі, в який було зроблено інвестиції [4].

У Польщі розмір таких грантів може дорівнювати до 4 тис. євро, або 50% видатків на перенавчання працівників. У Болгарії введено податкові пільги для інвестиційних проектів у регіонах з високим рівнем безробіття.

У Хорватії надається одноразова дотація в розмірі до 15 тис. хорватських кун (2 тис. євро) на одного майбутнього працівника. Єдина умова полягає в тому, що кількість працівників не може бути зменшена протягом принаймні трьох років. Також для розвитку заходів з підготовки працівників державою надається фінансування в розмірі до 50 % витрат на такі заходи.

Створення робочих місць також підтримується податковими пільгами (корпоративний податок). Витрати на заробітну плату для всіх нових працівників на період одного року можуть двічі вираховуватися для цілей оподаткування [4].

На сучасному етапі розвитку вітчизняної економіки до основних проблем, які має вирішити держава для забезпечення стабільного функціонування ринку праці в Україні, належать високий рівень тіньової зайнятості; високий рівень економічно неактивного населення працездатного віку; низький рівень зайнятості у співвідношенні до всього населення; відставання якості робочої сили від потреб сучасної економіки; дисбаланс між попитом і пропозицією робочої сили практично за всіма групами професій; суттєвий рівень безробіття серед молоді; низький рівень підприємницької ініціативи громадян [5, с. 260].

Все зазначене свідчить про необхідність термінового вирішення даних проблем з боку держави, пріоритетними напрямками якого мають стати:

— працевлаштування незайнятого населення і допомога в профорієнтації, підготовці та перепідготовці кадрів;

— сприяння створенню і розвитку гнучкого ринку праці та нестандартним формам зайнятості;

— правове забезпечення трудових відносин;

— соціальний захист населення, яке має статус безробітних (матеріальна допомога, виплата допомоги у зв'язку з безробіттям, страхування від безробіття);

— сучасний підхід до зайнятості у державній політиці. Глибокий аналіз стану зайнятості, який має розглядатися не як суто соціальний феномен, що зумовлює інтерес тільки з позиції масштабів безробіття, його професійних аспектів, а бути значно глибшим, адже структурна криза економіки є й кризою структури зайнятості, що склалася в народному господарстві країни;

— проведення економічної політики в інтересах зайнятості. Сутність даного напрямку полягає у створенні економічних передумов зайнятості за рахунок розробки і реалізації економічної політики, спрямованої на розвиток нових та збереження ефективних робочих місць. У зв'язку з цим необхідним є поєднання інвестиційної, кредитно-грошової, податкової, бюджетної політики держави з політикою зайнятості;

— регулювання безробіття. Цей напрям передбачає здійснення комплексу заходів активного (професійна підготовка; організація громадських робіт; фінансова допомога безробітним, бажаним відкрити власну справу) і пасивного спрямування (фінансова допомога безробітним; програми дострокового виходу на пенсію), які мають на меті збереження у безробітних і незайнятих громадян мотивації до праці та сприяють працевлаштуванню. При їх одночасному застосуванні перевагу слід надавати заходам активного спрямування, при цьому фінансова підтримка безробітних має бути помірною і стимулювати їх до вирішення проблеми працевлаштування [5, с. 262].

Висновки. Отже, дослідивши міжнародний досвід регулювання ринку праці, можна стверджувати, що як у високорозвинутих країнах світу, так і в деяких європейських країнах використовуються саме активні заходи регулювання зайнятості. Досить вагома роль належить створенню нових робочих місць, що підтримується податковими пільгами, субсидіями та дотаціями.

Щоб покращити ситуацію на вітчизняному ринку праці необхідно, в першу чергу, сприяти розвитку малого і середнього бізнесу, застосовувати до підприємств, які створюють дода-

ткові робочі місця (особливо для жінок, молоді і людей з обмеженими можливостями) систему пільгового оподаткування. Разом з тим важливими напрямками є організація випереджального професійного навчання і стажування працівників, які перебувають під загрозою звільнення, а також сприяння залученню інвестиційних проектів, які за короткий термін здатні забезпечити створення привабливих нових і додаткових робочих місць. Основним напрямом подальших досліджень теоретичних і прикладних підходів вдосконалення основ регулювання ринку праці має бути визначення й обґрунтування організаційно-економічного і правового забезпечення механізмів державного регулювання ринку праці в умовах інтеграції України у світову економіку.

Список використаних джерел

1. *Котляр А.Б.* Зарубіжний досвід регулювання зайнятості населення та можливості його використання в Україні [Електронний ресурс] / Котляр А.Б. // Економічні науки. — 2010. — № 15. — Режим доступу: <http://www.rusnauka.com>.
2. *Аючатова П.А.* Міжнародна ситуація у сфері зайнятості населення / Аючатова П.А., Бояркін А.В., Володіна Н.В. // Моделі, системи, мережі в економіці, техніці, природі і суспільстві. — 2011. — № 1. — С. 16–21.
3. Міжнародний валютний фонд [Електронний ресурс] — Режим доступу : <http://www.imf.org/external/index.htm>.
4. *Петрова І.* Соціальні наслідки Євроінтеграції України / Петрова І. // Ринок праці. — 2012. — № 1. — Режим доступу: <http://www.fes.kiev.ua/new/wb/pages/ukrajinska/vixidnidanі.php>.
5. *Літинська В.А.* Державне регулювання зайнятості населення України / Літинська В.А. // Економічний вісник Донбасу. — 2013. — № 3 (33). — С. 260–263.

06.05.2014